

REVISTA DE LLEIDA
LLEIDA, 1974

REVISTA DE LLEIDA
LLEIDA, 1974

A. SALA-CORNADÓ

Als Butlletins Interiors Informatius del Centre Comarcal Lleidatà, que d'una manera tan desinteressada i eficaç, dirigit, durant uns quants anys, el nostre homenatjat, aparegueren alguns pensaments de Josep Joubert (1754-1824). Xènius l'havia donat a conèixer a Catalunya, però les nostres generacions l'ignoraven. Fou per a mi una agradable sorpresa la descoberta d'aquest aforista francès i la dec a l'erudició humanista de l'amic Xuriguera.

Vull començar, per tant, el comentari de l'obra literària del nostre estimat Joan Baptista amb els aforismes de l'autor francès:

La veritable poesia es caracteritza per una suprema claredat. I, evidentment, la poesia de Joan Baptista Xuriguera és per damunt de tot clara, i, conseqüentment, veritable poesia.

Per veure la importància de la "claredat" en art, en les actituds davant de la vida o en la resolució de problemes científics, econòmics, socials i polítics, ens cal citar un altre aforisme de Joubert:

La llum és l'ombra de Déu; la claredat, l'ombra de la llum. Aquesta "claredat", fonamental, és l'ombra de l'ombra de Déu. Dit d'una altra manera: la claredat és el mateix Déu a nivell de

la nostra comprensió humana. És, per això, que llegim amb tant de gust la poesia de J.B. Xuriguera. La "claredat" ens il·lumina.

Però, ens cal esmentar, encara, un tercer aforisme:

Per escriure bé, cal una facilitat natural i una dificultat adquirida. Evidentment a l'obra de J.B. Xuriguera hi ha aquest domini innat del llenguatge i la dificultat del seu constant estudi, de la seva feina d'investigador, de la seva dedicació a les lectures més variades i prolixes.

Llegint els seus poemes, hom s'adona que "la raó, amb el suport testimonial dels ulls, ha descobert que li agradava la bellesa" (Hölderlin). Però, quina bellesa, em dic jo? Heus ací un punt de discussió, constant, amb l'amic contertulià, que també era un excel·lent polemista, a les sessions de "El Cafè dels Dissabtes" del nostre Centre C. Lleidatà. (Pòlemiques, que ara enyoro per la seva altura intel·lectual i precisament per certs moments de crispació apassionada). I juntament amb la bellesa allò que va aprendre al Liceu Escolar de Lleida i que no hauria d'oblidar mai més: la SALUT, la VERITAT i la VIRTUT. La bellesa, per a l'amic Xuriguera, tenia

uns cànons grecs i a tot estirar la "imatge de clàssica mirada" que arribà a Itàlia.

(Gegant caigut que vetlla la grandesa d'un món que dorm però no vol morir.)

I ens diu, també, en un moment de la novel·la cíclica en set volums, interessantíssima com a crònica, com a estudi psicològic de molts personatges, com a memòries personals i per la seva prosa descriptiva i rotunda, *La vida de Joan Ventura*, concretament durant el "flirt" amb una turista alemanya:

Els catalans ens sentim una mica fills de Grècia. Els fundadors d'Empúries es veu que ens deixaren aquí l'ànima. Demés, el clima és gairebé el mateix. I els fruits. I el caràcter de la gent. -Allò que més admirem nosaltres és la llibertat, el sentit del bé i la bellesa. Com els antics grecs. -El Mediterrani és el mar dels grecs. Aquí naixé Venus. El seu senyor és Neptú. S'hi escolta l'eco d'Hèrcules, d'Ulises i d'Homer.

I al poema *El clown*:

*Figura trista, sobrehumana,
que representa, al nostre segle,
l'histrió dels grecs.*

I podem dir que tingué sort. Encara recordem la il·lusió amb què va explicar-nos les descobertes i múltiples aventures espirituals del seu viatge a Grècia.

Hi ha en l'obra literària de J.B. Xuriguera una constant: la perfecció de la forma. I no cal dir que aquesta fita s'assoleix plenament.

No és ara el moment d'exposar el meu concepte de bellesa, que el polemista Xuriguera, abrandat defensor del classicisme, no li semblava bellesa.

Deia l'amic:

"Hem d'evitar de caure en els grans perills que ofereix la poesia dita actual, tot sovint diforme i criptograma". "No ens hem d'esforçar escriure una poesia moderna. Som sempre fills

de la nostra època".

Aquell debat entre un home de 50 anys i un altre de 30 anys era natural i saludable. Jo li replicava amb allò que ens diu Strawinski: *Aquell que no comprèn l'art del seu temps, no pot comprendre l'art de cap temps.* S'enfrontava, realment, amb la joventut. La seva mare, a la novel·la cíclica citada, tria una minyona que l'ajudi perquè sabia que era treballadora i fiada al mateix temps, dues qualitats que comencen ja a escassejar entre la gent jove. Ara, que he tornat a rellegir la seva poesia i la seva prosa abundant i sempre pedagògica perquè sap explicar costums, històries, anècdotes, idees, notícies, he anat recordant la seva veu tendra i entranyable, una mica planyívola o com disgustada. ...Aquesta gent té només el vol curt de les perdius. I em sento bellament emocionat i content d'haver pogut conèixer i tractar un home tan fidel i sòlid, la literatura del qual, amb una gran volada d'àliga protectora, ens honora a tots i ens fa falta. En ella hi ha, abastant camps tan diversos, uns trets atemporals i universals, que ens l'acosten, malgrat el seu aparent ancoratge en el passat. Sap valorar els més minúsculs detalls de la quotidianitat. Aquella col amb rosada que les pageses porten al mercat. Aquesta recerca, tan antiga i tan actual, d'ànima bessona.

*Per això jo et seguiria
dia i nit sense parar,
per això feliç seria
si em volguessis estimar.*

I aquesta dedicació total a la terra que l'ha vist néixer. L'angoixa del pas del temps i aquest asseure's definitivament en la cosa més propera local, barrejat amb els records de la infantesa.

Hi ha una altra constant a la literatura del nostre menarguf: la nostàlgia d'un món passat, una tristesa existencial que li fa dir:

El meu cor és una àmfora de vidre

que roman entelada de sofrir.

Hi ha com una enyorança d'alguna cosa perduda, no solament de tot el que s'ha perdut amb la dissort de la nostra Catalunya vençuda. Potser, per aquesta nostàlgia, es refugia en el *món antic, que sempre serà nou*. Davant de certes ciutats, amb un passat brillant, s'exclama, delicadament adolorit, comparant inconscientment, des del seu exili francès:

clavell sense perfum, pubilla sense dot.

Nostàlgia, com actitud general davant de la vida, que també arriba al món amorós, tema central de tota la literatura de J. B. Xuriguera.

¿Com puc viure feliç, si veig morir cada paraula dolça que et diria

abans que als llavis meus pugui florir?

Però anem una mica a pams. La joventut a Lleida, aquesta ciutat que tota la vida haurà d'acompanyar el nostre protagonista, es trobi on es trobi, li porta la descoberta de l'amor, un primer amor que el marcarà per sempre. Prou coneguda és la història que ens conta Plató per boca d'Aristòfanes el qual en el banquet, després d'assegurar que els homes no tenen en absolut consciència del poder de l'amor, ens ensenya que la humanitat primitiva tenia tres gèneres: mascle, fill o rebrot del sol; femella, fill de la terra i androgin, fill de la lluna (món intermedi entre el sol i la terra). Eren esfèrics perquè s'assemblaven als pares. Tenien una força i un vigor extraordinaris i molt d'orgull, per la qual cosa intenten d'escalar el Cel i robar-lo als Déus. Zeus delibera amb les divinitats. Podrien anorrear-los com van fer amb els Gegants, però considerant que els vénen molts d'honors i ofrenes de part dels homes, decideixen flebir-los i els parteixen pel mig. D'aleshores ençà cadascuna de les parts cerca l'altra meitat, l'etern femení o l'etern masculí,

que ens lliga a l'altura i ens salva. Tota la literatura d'en Xuriguera és un afany dalerós de trobar l'ànima bessona. La Roser de Lleida. La Teresa de l'extraordinària novel·la *El núvol de foc* (IV Volum de la *Vida de Joan Ventura*). La Sílvia amb la qual es casarà després. Són baules d'una mateixa recerca encadenada. La recerca de l'ànima bessona.

Aquesta adolescència lleidatana, tan ben descrita a la novel·la *El temps jove* (III Volum de la *Vida de Joan Ventura*), li porta la descoberta del món. I està molt a prop de la reconciliació. En *El fred*, accepta plenament el fred: *l'hivern, sense ell, no fóra res. I els botiguers no vendrien flassades*. Els poemes que escriu en aquella època són fonamentals. La màquina d'escriure. Dues motos. Oda a l'aeroplà. Els tres poemes traduïts a l'italià: Un incendi. El rellotge i El fondègraf. El pito. Les tisores. S'acosta a les coses i exulta amb el ciment armat i fins arriba a dir:

*¿No seria millor,
més clara i generosa,
la vida, sense mots?*

És només un instant. La temptació. Entra al parc. Olor a les flors. Mira els ocells. Triomfa la tradició.

*Però desfà l'encant
un automòbil*

que es passejava amb aire decidit.

L'avantguardisme, la fugida, el joc, s'allunyen. I arrela fermament. La duresa de les circumstàncies no el deixen triar i es compromet, lluitant i actuant, en la realització d'uns ideals familiars i socials i d'una literatura ben concreta. Al llarg de la seva obra queda un ressò constant de balada, de somni ("Aquesta és precisament la feina del poeta, posar atenció en els seus somnis i interpretar-los". Han Sacns a Walter. Els Mestres Cantaires de Nuremberg R. Wagner) que es materialitza específicament a la Balada d'amor, a la Balada de tristor, rèplica de la Balada

d'amor.

*... m'he deixat emportar
per una fatalitat,
per la força encegadora
d'un destí advers ...*

I, així, podríem resumir, el seu contingut, amb aquella cobla popular andalusa:

*La pena y la que no es pena
todo es pena para mí;
antes penaba por verte;
hoy peno porque te vi.*

I en l'aire de balada d'alguns dels seus poemes i dels seus contes breus: *La píndola vital*: descripció d'un món feliç frustrat. *Àngel de la guarda*: original manera de dir-nos que sempre tenim l'ajuda del món invisible i de demostrar-nos que podem tenir confiança malgrat les constants malvestats. *El darrer habitant de la lluna*: avís premonitori del que podria passar-li a la nostra humanitat si segueix com fins ara.

A la darrera frase del VII volum de la *Vida de Joan Ventura, El pont de l'exili*, queda palesa aquesta actitud:

*Li caldria lluitar, anar endavant,
progressar, encoratjar l'esposa i ajudar
els dos fills a fer-se grans, perquè,
ells almenys, arribessin a gaudir d'un
demà venturós, d'una felicitat que el
seu pare no havia pogut conèixer.*

Tanmateix el Secretari de la vida de l'obra dramàtica *Don Joan* (Veritable llegenda-balada, escrita en prosa poètica) acaba el primer acte amb aquestes paraules:

*El món és un prodigi d'exactitud i de
meravella.*

Però, com dèiem, la temptació és vençuda i utilitza les paraules com espases flamígeres, principal eina de treball, gairebé com a finalitat, enamorat d'elles fins a l'obsessió, intentant d'ajudar els seus conciutadans contemporanis i els homes del futur pouant sobretot a les lliçons de la Història.

I arribem, així, a una faceta primor-

dial de l'obra de J.B. Xuriguera. El professor Jesús Lalinde Abadia l'anomena divulgador i assagista històric. "...I aquesta feina l'ha realitzat amb la pulcritud i el rigor habituals en ell."

Hi ha dues menes d'homes. Els que miren al passat i els que miren al futur. No hi ha cap mena de dubte que en Xuriguera pertany als homes que s'aboquen al passat, primordialment.

L'arlequí és un sac d'or.

Llança confeti

per viure el seu ahir.

Lector de la Història al servei del nacionalisme, quan denuncia, amb encert, els errors cabdals dels nostres homes i institucions.

Als seus textos ens adonem de la interpretació que fa del món romà i de com aquest món és pres com a model de tots els "imperialismes conquistadors". És per això, que, Aníbal és acorralat fins a forçar-lo al suïcidi. La crueltat dels conquistadors no li mereix cap simpatia. Està al costat dels dos germans Indíbil i Mandoni (Poema èpic gegantí de 2.660 alexandrins perfectes, dedicat als seus dos germans, Pere i Pau, morts, també, absurdament l'any 1938)

Ferit de mort, Indíbil encara batallava,

I dret com bloc de pedra, com rei donant l'exemple,

matant soldats de Roma rebé un nou dard al cor,

i es desplomà amb grandesa, com un déu, com un temple,

colgant amb ell son poble, sa vida i son tresor.

I una mica com Rafel de Casanova l'onze de setembre de 1714 és tan coherent que mai no canta ni anomena en tota la seva obra les conquestes catalanes al mediterrani. Es limita només a reivindicar el Mar català o Ibèric.

Gran coneixedor de la història del Comtat d'Urgell, ens posa en relleu

l'enfrontament dels casals de Barcelona i d'Urgell i ens aporta detalls imprescindibles sobre la mort de Jaume el Dissortat.

La feina literària de Joan B. Xuriguera és una Obra-Testimoni vital i autèntica i per tant lligada del tot a les lleis universals de l'harmonia i de l'equilibri. Avança a cops de dolor, que és el millor mestre, i la seva aventura personal i històrica, inconscientment el connecta amb el món superior arquetípic.

El seus ideals queden resumits als versos que adreça al seu fill Pau, en complir quinze anys:

*Voldria que sabessis molta ciència
i que no coneguessis la dissort
i que et valgués la meva experiència
per poder viure sa, content i fort.*

*Que cap lluent miratge no
t'enganyi,*

*que estimis el treball com un honor
i que la llum que sempre
t'acompanyi*

et doni força al braç i al pit amor.

La bondat innata s'esbadella a les seves poesies:

*Un cor que suau batega
com batega un cor d'infant.*

*Obert, generós, sensible,
cor d'argent, ple de bondat.*

Objectivitat sense núvols:

Al matí tot és més bell.

Els arbres obren llurs braços:

en cada branca un ocell

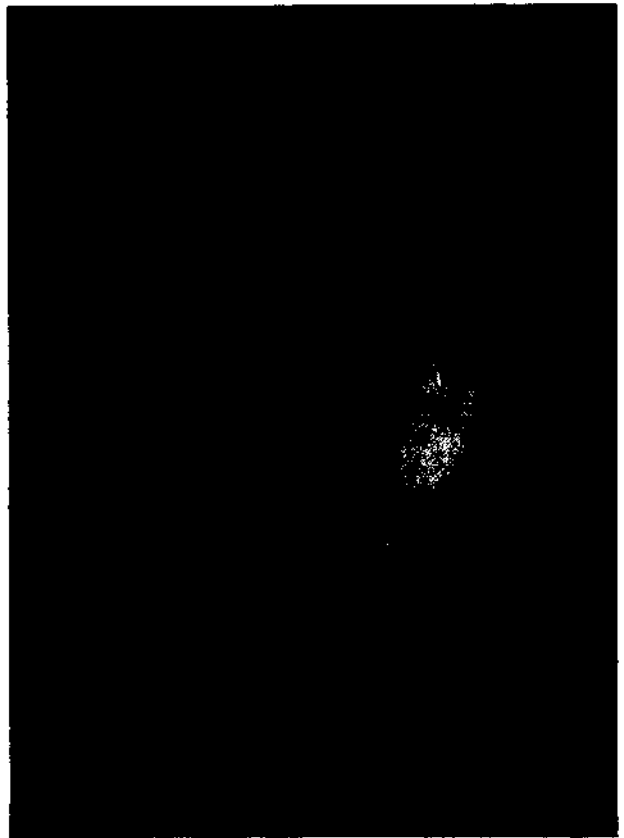
i canta la cadenera

i refila el passarell.

El món del nostre escriptor és mogut sempre per la raó. Li ve de Grècia i de la França de Descartes on va viure onze anys d'exili. Té, però, una manera al·lucinant d'estar-se al món:

*Només tinc una esperança
trobar un cor com el meu cor.*

Per això escriu un poema singular. *Balada d'amor*. La seva estructura és el diàleg a la manera del *Càntic dels Càntics*

Joan B. Xuriguera

tics o del *Llibre d'Amic e d'Amat*. Curiosament el componen 22 diàlegs entre Ell i Ella. És a dir 44 poemes. Si sumen 4 i 4 ens dona 8. I el número 8 és ben sabut que simbolitza l'amor. Comença el pròleg parlant Ell (1r poema) i com que al darrer diàleg de l'epíleg (poemes 43 i 44) s'inverteix l'ordre dels dialogants, essent per tant Ella qui parla primer és Ell el darrer de parlar. Així, la Balada, té un ritme cíclic. Acaba Ell de parlar i tot seguit Ell torna a començar la Balada. És el peix que mossega la cua. L'enamorat dona voltes entorn de l'amor sense cansar-se mai de buscar l'ànima bessona en la qual, algun dia, es podrà fondre definitivament.

*Tornar a tenir-te com l'hora primera
i eternament.*

Heroïna del meu amor daurat.

*Ai amor! Quin sofriment
veure una dona encantada*

*i estimat el soroll del vent
i la boira d'una fada.*

El que passa és que l'autor ha viscut la llegenda, la vol eterna, la pinta d'or i se l'ha inventada a mitges només, perquè la dona que tenia els cabells com una cascada de roses el té encisat. Es mou sempre als dos plans: la realitat i la idea. El nostre autor viu l'amor als quatre nivells que els grecs anomenaven amb quatre paraules diferents: Eros (amor físic) Storge (tendresa) Philos (amor intel·lectual) i Agapé (amor espiritual, èxtasi, adoració)

*I llegiràs l'amor
si creus que ahir, demà, avui i sempre
el teu llibre sóc jo.*

Per a saber com és la seva poesia només cal llegir la crítica que fa dels poetes catalans al seu lúcid estudi Diccionari de poemes.

Queda ben clara la gran admiració que sent per Jacint Verdaguer – altrament, també, enamorat de Grècia: *Mare dels déus, oh Grècia!* – i del qual diu que té cadència, tendresa i equilibri de la paraula.

Una obra literària cal que es recolzi en el poble, que tingui grandesa de concepció i que s'expressi bellament.

El geni es forma a base d'esforç, voluntat i sacrifici.

Està en contra d'aquesta literatura que podríem qualificar de patriarcal i casolana, que només respon a un lleu plaer o a una expansió de diumenge a la tarda.

Quan parla del Nablí (1.354 versos) de Josep Carner diu que és "només una mena d'exercici poètic."

Quan parla de Concepció Maluquer diu que

"si fes el seu art tangible seria una figura literària d'un calor sòlid i meritíssim"

I de Bartra: "... una creació vigorosa que el seu autor no escriu amb faci-

litat".

De la Lliana d'Apel·les Mestres: "Intentar revestir de falsa grandesa els elements simples i modestos que componen el món" (la grandesa és un leiv motiv en l'estètica de Xuriguera. Les seves tragèdies *Anibal* – feta a la mida de Josep M. Flotats– i *Lucrecia* i el poema esmentat abans, ho palesen a bastament.)

Contrasta al costat d'aquesta grandesa o potser s'hi adiu? la manca d'humor en l'obra de Xuriguera. Llevat de la peça teatral en un acte *Hotel París*, enginyosa, plena d'emboïcs i d'un final moralitzador. Hi ha la ironia i la joia i fins la diversió, però no valora l'humor. Quan parla de la *Balada del sabater d'Ordis* (1.173 versos) de Carles Fages de Climent, diu: "... no és una literatura al nostre gust, el to humorístic i desimbolt que respira l'obra no acaba de fer simpàtica la figura tractada."

Té una concepció molt clara del que vol i no se n'aparta mai.

Sempre s'hi respira bon gust artístic i qualitat. Després de la temptació de l'època de joventut que hem esmentat, mai més no ensumà ni un bri de "cap isme". Li quedà d'aquella experiència una alèrgia profunda a tot el que representava l'avantguardisme.

S'endevina a la seva obra el desig de fer una prosa, com els 19.859 versos del poema *Mallorca cristiana* de Damàs Calmet (el més llarg de la literatura catalana) i de fet podem assegurar que l'obra completa de Xuriguera és una prosa de capacitat de treball, ben fet i seductor.

Home inquiet que anà evolucionant, cada vegada més cap a una espiritualitat molt oberta lligada al pensament de Simone Weil (arrelar en el bé impersonal desinteressat, sent de tot, el sagrat).

Calia que algú o altre fes l'obra de Joan B. Xuriguera. No solament Espriu

ha salvat els mots. L'obra de Xuriguera representa la presència d'una literatura normal, a contracorrent, en un país que ha hagut de viure anormalment. Aquesta és la seva tragèdia personal i que de bon segur l'ha fet partir molt. Ara es mercixeria la publicació de les seves *Obres essencials*.

La veritable literatura la fa el poble. I Joan B. Xuriguera, militant socialista, és poble encara. No ha caigut a la trampa de la pedanteria elitista. És aquell poble cultivat de l'ATENEU ENCICLOPÈDIC POPULAR. HUMANISME A L'ABAST DE TOTHOM.

Literatura solar, ordenada, sintètica, apol·línia, diürna, assenyada. En absolut dionísica, disbauxada, orgiàstica, arrauxada i molt menys nocturna. (Arriba a dir: "la tristesa és mare de la nit".) Encara que, de la nit, queda la lluna, amb el seu romanticisme i nostàlgia.

Lleó enyorós i maternal, vital i noble.

Curiositat constant i do d'observació.

La seva poesia és èpica, narrativa, rodona, acolorida, racional, vitalista, pensativa, recercadora, perpicaç, idealista i dramàtica. Tanmateix és poc lírica malgrat el somnig. És poc trencadissa perquè sempre és molt vigorosa. No està per brocs. És poc o gens mística, malgrat la utopia que hi palpita. Toca de peus a terra.

Escriptor sistemàtic i disciplinat, és un corredor de fons i fa la maraton sense cansar-se.

És un modernista, encara, que voldria construir els seus poemes, si fos possible, amb pedres perfectament cisellades, com les de l'Acropolis d'Atenes. I ho aconsegueix, sovint.

Té el do de la paraula i la paraula el protegeix. Ens retrata i retrata un país que fou, i que no sé si, realment, encara és així.

Amb cara sempre riallera

*fins i tot quan traspua l'amargor
d'internes tempestats de primavera
o de rúfols combats de l'antigor,
ens aneu fent la vida més planera
i més real la nostra visió
quan ens teixiu l'agror d'una quimera
urgellenca i en feu una lliçó.*

*Seguiu acompanyant-nos amb la
vostra rialla,*

*tant si ens conteu històries com si
ens conteu la Història,*

*tant si feu prosa plana com si feu
poesia,*

*i haureu tingut el goig de presentar
batalla,*

*de dirigir el combat i haver-ne la
victòria:*

*que l'amargor més fonda no resis-
teix l'atac de l'alegria.*

*Cerquem el que ens acosta, deixem
el que ens allunya.*

*Aquesta és la lliçó que salva Cata-
lunya!*